

ELÄMÄNKATSOMUSTIETO

Vuosiluokat 1-2

Laaja-alainen osaaminen

Elämäkatsomustiedon oppiaineeseen kuuluvat olennaisesti alkuopetuksessa laaja-alaisen osaamisen sisällöistä alakohdat L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen sekä L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu.

Ajattelun ja oppimaan oppimisen erilaiset taidot korostuvat lähes kaikissa tavoitteissa ja sisällöissä. Oman ajattelun tunnistaminen ja ymmärtäminen on tärkeä pohja koko elämäkatsomustiedon tavoitteiden saavuttamisen osana. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu korostuvat sekä oppiaineen sisällöissä että elämäkatsomustiedon ryhmän koostumuksessa ja oppiaineen opiskelun toteutustavoissa.

Alkuopetusikäisten oppilaiden opiskelussa myös L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidotosaamisalue on merkityksellinen, koska oppisisällöissä moni asia käsitellään lapsen arjen kokemusten kautta.

Laaja-alaisen osaamisen alueet L4 Monilukutaito, L5 Tietoja viestintäteknologinen osaaminen, L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys sekä L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen painottuvat niiltä osin kuin niitä on mahdollista sitoa lapsen arkikokemuksiin.

Vuosiluokka 1

Tavoitteet

T1 Oppilas

- harjoittelee vuoron odottamista, vuoron antamista ja kuuntelemiseen keskittymistä
- harjoitellaan toisten ajattelun kuuntelemista myös erilaisten tarinoiden, kertomusten ja dokumenttien kautta

T2 Oppilas

- rohkaistuu ajattelun ja tunteiden ilmaisuun esimerkiksi musiikin, kuvataiteen, draaman, liikunnan tai kirjoittamisen kautta
- harjoittelee tunnistamaan itsestä ja toisista erilaisia tunteiden ilmenemistapoja

T3 Oppilas

- harjoittelee toisten kuuntelemista. Kuunteleminen on edellytys toisten ajattelun ymmärtämiselle

- harjoittelee olemaan vähättelemättä tai suuttumatta erilaisesta tavasta ajatella

T4 Oppilas

- harjoittelee kysymysten tekemistä arkikokemuksien herättämän ihmetyksen kautta
- harjoittelee väitteiden perustelun opiskelua omien mielipiteiden perustelun kautta

T5 Oppilas

- pohtii arjen asioita, kuten mikä on reilua, onko joku asia oikein tai väärin, voiko joku asia olla samaan aikaan oikein ja väärin
- harjoittelee miettimään, miten paljon voi omalla toiminnallaan vaikuttaa, mitä seuraavaksi tapahtuu

T6 Oppilas

- pohtii oikean ja väärän eroja satujen ja tarinoiden kautta
- havainnoi arkikokemuksia; jos tilanteessa on toiminut väärin, miten sitä voisi seuraavalla kerralla välttää.

T7 Oppilas

- tutustuu lähiympäristön tapakulttuuriin, kuten suomalaiset vuotuisjuhlat ja niiden vaikutus koulun arkeen

T8 Oppilas

- ymmärtää, että yhteiselämän perusteisiin kuuluu hyvät käytöstavat, sovitut säännöt ja lait. Hän tietää myös, että niiden noudattamatta jättämisellä voi olla seurauksia
- havainnoi oman luokan, koulun ja kodin sääntöjä sekä tapoja
- pohtii ajankohtaisissa asioissa hyvän, oikean ja väärän eroja
- saa itsetuntemusta lisää esimerkiksi erilaisten leikkien ja kyselyiden kautta
- pohtii, mihin erilaisiin ryhmiin kuuluu: perhe, suku, kaverit, harrastukset, luokka, koulu, vantaalaislapsi.
- pohtii omaan lähiympäristöön liittyviä yhteiselämän käytäntöjä

T9 Oppilas

- huolehtii omista tavaroista ja luokkaympäristöstä
- tutustuu koulun lähiluontoon ja omaan lähialueeseen
- oppii arvostamaan ja kunnioittamaan ympäristönsä omaleimaisuutta

- harjoittelee havainnoimaan elottoman ja elollisen luonnon eroa

Sisällöt

- perhe, harrastukset ja kaverit
- tunnetilat
- omat mielipiteet
- oikea ja väärä
- omatunto
- juhlat
- säännöt
- käytöstavat
- koulun lähiympäristö

Vuosiluokka 2

Tavoitteet

T1 Oppilas

- harjoittelee vuoron odottamista, vuoron antamista ja kuuntelemiseen keskittymistä. Tätä tavoitellaan esimerkiksi niin, että mietitään valitusta aiheesta oma mielipide, kerrotaan oma mielipide vuorollaan ja keskustellaan
- harjoitellaan toisten ajattelun kuuntelemista myös erilaisten tarinoiden, kertomusten ja dokumenttien kautta

T2 Oppilas

- rohkaistuu ajattelun ja tunteiden ilmaisuun
- harjoittelee saman tunteen ilmaisua eri tilanteissa
- vertailee pikkulapsen tunneilmaisua koululaisen tai aikuisen tapaan ilmaista sama tunne

T3 Oppilas

- harjoittelee toisten kuuntelemista
- harjoittelee olemaan vähättelemättä tai suuttumatta erilaisesta tavasta ajatella

T4 Oppilas

- harjoittelee kysymysten tekemistä arkikokemuksien herättämän ihmetyksen kautta

- harjoittelee väitteiden perustelun opiskelua omien mielipiteiden perustelun kautta.

T5 Oppilas

- pohtii arjen asioita, kuten mikä on reilua, onko joku asia oikein tai väärin, voiko joku asia olla samaan aikaan oikein ja väärin
- harjoittelee miettimään, miten paljon voi omalla toiminnallaan vaikuttaa, mitä seuraavaksi tapahtuu

T6 Oppilas

- havainnoi arkikokemuksia; jos tilanteessa on toiminut väärin, miten sitä voisi seuraavalla kerralla välttää
- pohtii, millainen on hyvä ihminen ja miten sellaiseksi voi itse tulla

T7 Oppilas

- tutustuu lähiympäristön tapakulttuuriin, kuten suomalaiset vuotuisjuhlat ja niiden vaikutus koulun arkeen, esimerkiksi arkipyhät ja lomamat
- pohtii, millainen on oman ryhmän, koulun ja Vantaan tapakulttuuri, esimerkiksi Vantaa-päivä ja maalaismarkkinat
- tutustuu eri kulttuurien vuotuistapoihin; jos on esimerkiksi muslimioppilas on ryhmässä tai luokalla, voidaan keskustella ramadanista.

T8 Oppilas

- pohtii toisten ihmisten huomioimisen, auttamisen ja tasapuolisuuden merkitystä yhteiselämässä
- pohtii, mitä eroa on tavalla, säännöllä ja lailla. Mitä tapahtuisi, jos niitä ei olisi sääntöjä esimerkiksi liikenteessä?
- pohtii ajankohtaisissa asioissa hyvän, oikean ja väärän eroja.
- miettii esimerkiksi kertomusten tai elokuvan pohjalta, miten ystäviä saadaan. Miten saa mukaan sellaisen, joka itse ei hakeudu toisten seuraan? Mikä tekee ihmisestä hyvän tai pahan?
- hankkii tietoa maailman eri puolilla olevien lasten arkipäivästä ja ympäristöstä.
- tutustuu lapsen oikeuksiin ikäkaudelle sopivalla tasolla

T9 Oppilas

- huolehtii omista tavaroistaan ja luokkaympäristöstä
- tutustuu koulun lähiluontoon ja omaan lähialueeseen
- oppii arvostamaan ja kunnioittamaan ympäristönsä omaleimaisuutta
- harjoittelee havainnoimaan elottoman ja elollisen luonnon eroa.

Sisällöt

- eläimet, pelit, leikit ja kouluasiat
- tunteet: itsehillintä
- mielipiteen perustelun harjoittelua
- vastakkaisen mielipiteen esittämisen harjoittelua
- väitteiden perustelun paremmuuden tai huonommuuden pohtiminen
- oikea ja väärä asia
- hyvä ihminen
- liputuspäivien tarkempia syitä
- lähiympäristön juhlia
- ystävyys
- toisten huomioiminen ja auttaminen
- erilaisten paikkojen erilaiset säännöt
- liikennesäännöt säännön ja lain ero
- lapset eri puolella maailmaa
- lasten oikeudet maailmassa
- koulun lähiluonto

Vuosiluokat 3-6

Laaja-alainen osaaminen

Vuosiluokilla 3-6 elämäkatsomustiedon oppiaineeseen kuuluvat olennaisesti laaja-alaisen osaamisen sisällöistä alakohdat L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen sekä L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu. Alempiin luokkiin verrattuna kulttuurinen osaaminen saa enemmän painoarvoa.

Elämäkatsomustiedossa vuorovaikutuksella on iso merkitys, sillä monesti ryhmät koostuvat eri luokkien ja luokka-asteiden oppilaista.

Ajattelun ja oppimaan oppimisen erilaiset taidot korostuvat lähes kaikissa tavoitteissa ja sisällöissä. Oman ajattelun tunnistaminen ja ymmärtäminen on tärkeä pohja koko elämäkatsomustiedon tavoitteiden saavuttamisen osana. Ajattelun prosessien kehittäminen ja niiden dokumentoiminen korostuvat. Lisäksi L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu näkyy sekä oppiaineen sisällöissä että elämäkatsomustiedon ryhmän koostumuksessa ja oppiaineen opiskelun toteutustavoissa.

Vuosiluokkien 3.-6 oppilaiden opiskelussa L5 Tietoja viestintäteknologinen osaaminen sekä L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen syventyvät oppiainetyöskentelyssä; tv-taitoja kerätään vuosien mittaan lisää. Tv:n kautta voidaan myös hankkia erilaisia tietoja ja punnita niiden oikeellisuutta ja painoarvoa. Osallistumisen ja vaikuttamisen

mahdollisuuksia käydään läpi lähiympäristöstä vähitellen laajempaan. Kestävän tulevaisuuden rakentamisessa lähdetään liikkeelle omista teoista lähiympäristössä.

L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidotosaamisalue liittyy myös vuosiluokilla 3-6 elämänskatsomustiedon sisältöihin, mutta ei yhtä paljon kuin alemmilla luokilla.

Laaja-alaisen osaamisen alueista L4 Monilukutaito liittyy elämänskatsomustiedon erilaisten tekstien ymmärtämiseen ja tulkintaan. Osa-alue L6 Työelämätaidot ja yrittäjäyys sitoutuu kouluarkeen ja tulevaisuuden suunnitteluun. Pitkäjänteisellä työskentelyllä on suuri merkitys oppiaineen sisältöjen omaksumisessa.

Vuosiluokka 3

Tavoitteet

T1 Oppilas

- käsittelee eettisiä ongelmia eläytymisen kautta esimerkiksi erilaisten tekstien tai kuvamateriaalin pohjalta
- harjoittelee tunnistamaan omia eettisiä kokemuksiaan ja kertomaan niistä, esimerkiksi onko aina puhuttava totta, vaikka se loukkaisi toista. Mihin tarvitaan käytöstapoja?
- pohtii, miten oikeudenmukaisuus toteutuu omassa arjessa kotona ja koulussa: onko tullut tunne epäoikeudenmukaisuudesta tai saako toista suosia toisen kustannuksella

T2 Oppilas

- harjoittelee omien mielipiteiden ilmaisua esimerkiksi puhuen ja kirjoittaen
- harjoittelee kuuntelemaan toisten mielipiteitä
- opettelee tunnistamaan hyvin perusteltuja väitteitä

T3 Oppilas

- pohtii, miten paljon omalla toiminnallaan voi vaikuttaa siihen, mitä seuraavaksi tapahtuu
- harjoittelee syy- ja seuraussuhteiden tunnistamista

T4 Oppilas

- pohtii, mitä tarkoittaa vastuun kantaminen
- harjoittelee huolehtimaan omista tavaroista ja välineistä.
- miettii, miten voi vaikuttaa omaan hyvinvointiin

- käy keskustelua, miten toisten ihmisten kanssa tulee toimeen ja miten toisista ihmisistä pidetään huolta.

T5 Oppilas

- tutustuu suomalaiseen kulttuuriperintöön, esimerkiksi maailmansyntytarinat ja Kalevala
- ottaa selvää, mistä eri kulttuureista lähtöisin olevia ihmisiä löytyy omasta et-ryhmästä, luokasta tai koulusta

T6 Oppilas

- tutustuu omassa koulussa opiskeltaviin katsomusaineisiin, esimerkiksi nimiin, missä päin maailmaa ne ovat yleisiä ja mistä tunnuksista ne tunnistaa
- osaa pohtia, miten katsomuksellinen kirjo näkyy koulussa, esimerkiksi kouluruokailussa.

T7 Oppilas

- pohtii, mitä itse ajattelee seuraavista asioista: hyvä elämä, mistä maailma on syntynyt, mitä ihmiselle tapahtuu kuoleman jälkeen.

T8 Oppilas

- harjoittelee kertomaan, mitä itse ajattelee katsomuksellisista asioista
- opettelee kuuntelemaan muiden näkemyksiä.

T9 Oppilas

- tutustuu lyhyesti lapsen oikeuksiin, ajankohdaksi sopii esimerkiksi 20. marraskuuta, jolloin on kansainvälinen lapsen oikeuksien päivä
- pohtii lapsen oikeuksien sisältöjä ja vertaa niiden toteutumista omaan arkeen.

T10 Oppilas

- harjoittelee kiinnittämään huomiota siihen, millainen lähiympäristö on ja mitä asioita siinä tapahtuu
- pohtii, miten lapsi voi vaikuttaa omalla toiminnallaan oman ja lähiympäristönsä hyvinvointiin.

Sisällöt

S1 Kasvaminen hyvään elämään

oikeudenmukaisuus kotona ja koulussa
käytöstavat ja valkoiset valheet
mielipiteiden esittäminen ja perustelu
vastuu omista läksyistä ja kotitöistä
huolehtiminen nuoremmista
roskaamisen välttäminen

S2 Erilaisia elämäntapoja

maailmansyntytarina suomalaisessa perinteessä
et-ryhmän kokemuksia erilaisista kulttuureista
katsomusaineet koulussa
oma käsitys maailman synnystä
oma käsitys siitä, mitä ihmiselle tapahtuu kuoleman jälkeen

S3 Yhteiselämän perusteita

Mikä on YK?
lasten oikeudet

S4 Luonto ja kestävä tulevaisuus

Missä asioissa lapsi voi vaikuttaa omaan ympäristöönsä?

Vuosiluokka 4

Tavoitteet

T1 Oppilas

- käsittelee eettisiä ongelmia eläytymisen kautta esimerkiksi erilaisten tekstien tai kuvamateriaalin pohjalta
- pohtii, miten oikeudenmukaisuus toteutuu omassa arjessa kotona ja koulussa

T2 Oppilas

- harjoittelee omien mielipiteiden ilmaisua esimerkiksi puhuen ja kirjoittaen
- harjoittelee kuuntelemaan toisten mielipiteitä
- opettelee tunnistamaan hyvin perusteltuja väitteitä.

T3 Oppilas

- pohtii, miten paljon omalla toiminnallaan voi vaikuttaa siihen, mitä seuraavaksi tapahtuu
- harjoittelee syy- ja seuraussuhteiden tunnistamista.

T4 Oppilas

- pohtii, mitä tarkoittaa vastuun kantaminen
- harjoittelee huolehtimaan omista tavaroista ja välineistä
- miettii, miten voi vaikuttaa omaan hyvinvointiin
- käy keskustelua, miten toisten ihmisten kanssa tulee toimeen ja miten toisista ihmisistä pidetään huolta
- pohtii, mitkä asiat luonnossa ovat tärkeitä
- miettii, mitkä ovat olleet merkityksellisiä luontokokemuksia.

T5 Oppilas

- tutustuu naapurimaiden kulttuuriperintöön esimerkiksi tarinoiden kautta
- ottaa selvää, mistä eri kulttuureista lähtöisin olevia ihmisiä löytyy omasta et-ryhmästä, luokasta tai koulusta
- tutustuu eri kulttuurien juhlaperinteisiin

T6 Oppilas

- tutustuu omassa koulussa opiskeltaviin katsomusaineisiin, esimerkiksi niiden nimiin, missä päin maailmaa ne ovat yleisiä ja mistä tunnuksista ne tunnistaa
- osaa pohtia, miten katsomuksellinen kirjo näkyy koulussa

T7 Oppilas

- pohtii, mitä itse ajattelee seuraavista asioista: hyvä elämä, mistä maailma on syntynyt, mitä ihmiselle tapahtuu kuoleman jälkeen
- pohtii, mitä ilman ei pärjää. Mikä tekee onnelliseksi? Saako omaa onnellisuutta lisätä toisten kustannuksella?
- miettii, miten oma ajattelu on muuttunut pikkulapsesta koululaiseksi.

T8 Oppilas

- harjoittelee kertomaan, mitä itse ajattelee katsomuksellisista asioista
- opettelee kuuntelemaan muiden näkemyksiä.

T9 Oppilas

- tutustuu lapsen oikeuksiin
- pohtii lapsen oikeuksien sisältöjä ja vertaa niiden toteutumista omaan arkeen.

T10 Oppilas

- harjoittelee kiinnittämään huomiota siihen, millainen lähiympäristö on ja mitä asioita siinä tapahtuu
- pohtii, miten lapsi voi vaikuttaa omalla toiminnallaan oman ja lähiympäristönsä hyvinvointiin.

Sisällöt

S1 Kasvaminen hyvään elämään

riidat koulussa

eri tilanteiden oikeudenmukaisia ratkaisuja; sovittelutoiminnan perusteita

mielipiteet ja perustelut

ristiriitatilanteet ja niiden tunnistaminen

vastuu kaverisuhteissa

huolehtiminen luokan asioista

kotieläimistä huolehtiminen

välttämättömyys ja ylellisyys

onnellisuus ja epäonni

S2 Erilaisia elämäntapoja

eri kulttuurien juhlaperinteet

eri katsomusten näkyminen koulun arjessa

maailmansyntytarinat naapurimaissa

oman ajattelun kehittyminen

omat näkemykset katsomuksellisista asioista

S3 Yhteiselämän perusteita

YK:n ihmisoikeuksien julistuksen sisältöä ikäkaudelle sopivassa muodossa

lasten oikeuksien toteutuminen omassa arjessa

S4 Luonto ja kestävä tulevaisuus

yhteistyön merkitys lähiympäristön parantamiseksi

Missä luonnonympäristössä viihtyy?

Miten voi itse vaikuttaa lähiympäristöön?

Vuosiluokka 5

Tavoitteet

T1 Oppilas

- käsittelee eettisiä ongelmia tekstien pohjalta, yhteistyötä voi tehdä muun muassa äidinkielen ja kirjallisuuden kanssa
- harjoittelee omien kokemusten jakamista ja toisen asemaan asettumista esimerkiksi ilmaisuharjoitusten kautta.
- harjoittelee pohtimaan eettisiä ulottuvuuksia eri tilanteissa, esimerkiksi saako varastaa, jos pelastaa sillä toisen hengen
- pohtii syy- ja seuraussuhteiden muodostumista esimerkiksi sarjakuvan piirtämisen avulla.

T2 Oppilas

- harjoittelee omien mielipiteiden ilmaisua esimerkiksi puhuen ja kirjoittaen
- harjoittelee itselle vastakkaisten mielipiteiden ilmaisua esimerkiksi puhuen ja kirjoittaen
- etsii perusteluita eri mielipiteille.

T3 Oppilas

- harjoittelee tunnistamaan omia ajatuksia
- tutustuu ongelmiin, joihin on ratkaisuja enemmän kuin yksi, esimerkiksi millä perusteella valitsee itseä miellyttävän harrastuksen. Miten paljon harrastus vaatii aikaa tai rahaa? Missä sitä voi harrastaa ja kenen kanssa?
- miettii ratkaisujen seurauksia.

T4 Oppilas

- tutustuu, miten lapsen vastuu lisääntyy iän myötä
- miettii, miten voi vaikuttaa omaan ja lähiympäristön hyvinvointiin
- pohtii, mitä voi tehdä hyvinvoinnin parantamiseksi ja miten omalla toiminnallaan voi vaikuttaa luonnon hyvinvointiin.

T5 Oppilas

- tutustuu maailmanperintökohteisiin Suomessa
- perehtyy eri kulttuurien juhlaperinteisiin
- tutustuu käsitteeseen monikulttuurisuus ja sen toteutumiseen omassa arjessa.

T6 Oppilas

- tutustuu uskonnollisiin ja uskonnottomien tapoihin käsittää maailmaa sekä niiden tunnuksiin, esimerkiksi risti, puolikuu tai kuusisakarainen tähti
- perehtyy lähialueiden eri katsomusten harjoituspaikkoihin, kuten kirkot ja moskeijat
- tutustuu katsomuksellisten käsitteisiin käsitteiden teisti, agnostikko ja ateisti kautta.

T7 Oppilas

- pohtii, mitä seurauksia on siitä, että ihmiset ajattelevat katsomusasioista eri tavoin
- miettii, mitkä asiat vaikuttavat omaan ajatteluun, esimerkiksi opetus, kaverit, perhe ja media.

T8 Oppilas

- harjoittelee tilanteita, joissa on tärkeä tuoda oma katsomus esiin
- harjoittelee tunnistamaan tilanteet, joissa oman katsomuksen esiin tuomisella ei ole merkitystä tai se on haitaksi
- opettelee kuuntelemaan erilaisia katsomuksellisia kannanottoja esimerkiksi eri ihmisryhmien oikeuksista ja kohtelusta
- harjoittelee tuomaan oma katsomus esiin sellaisella tavalla, ettei se haasta tai kyseenalaista toisten katsomuksia.

T9 Oppilas

- tutustuu ihmisoikeusetiikan eri osa-alueisiin kuten ihmisarvo ja ihmisoikeudet
- kertoo lapsen oikeuksien sisältöjä ja vertaa niiden toteutumista Suomessa ja muualla maailmassa.

T10 Oppilas

- osaa pohtia, miten lapsi voi vaikuttaa omalla toiminnallaan oman ja lähiympäristönsä hyvinvointiin
- harjoittelee demokratian perusteita, jolloin voidaan tehdä oppiainerajat ylittävää yhteistyötä historian kanssa
- harjoittelee vaikuttamista myös koulun ulkopuolelle.

Sisällöt

S1 Kasvaminen hyvään elämään

lupaus ja sen pitäminen/ rikkominen
syy- ja seuraussuhteet; erilaisia ratkaisuja eri tilanteisiin
omat mielipiteet
omien ajatusten kuunteleminen ja kuvaaminen eri tavoilla
omien harrastusten valintojen perusteita
eri ikäisten vastuut
miten omassa perheessä vastuut jakautuvat perheenjäsenten kesken?
oman näkemyksensä julkituominen
toisten kuunteleminen

S2 Erilaisia elämäntapoja

mistä eri paikoissa riidellään (perheet, suvut)
ihmisten erilaisten katsomusten näkyminen
maailmanperintökohteet Suomessa
monikulttuurisuus, suvaitsevaisuus ja rasismi
uskonnollisen ja uskonottoman maailmankuvan perusteita
katsomukselliset käsitteet (teisti, agnostikko ja ateisti)
eri katsomusten tunnukset ja perussisällöt
eurooppalaisia juhlaperinteitä

S3 Yhteiselämän perusteita

ihmisarvo
ihmisoikeudet
lasten oikeuksien toteutuminen Suomessa
kuka/ mikä vaikuttaa ajatteluun?
miksi pitää opiskella?
mihin tietoa tarvitaan?
lähdekritiikki
omien opiskelutavoitteiden asettaminen
demokratia vaikuttaminen koulun sisällä

S4 Luonto ja kestävä tulevaisuus

oman lähiympäristön hyvinvointiin vaikuttaminen
kierrätys

Vuosiluokka 6

Tavoitteet

T1 Oppilas

- käsittelee eettisiä ongelmia tekstien pohjalta, yhteistyötä voi tehdä muun muassa äidinkielen ja kirjallisuuden kanssa.

- harjoittelee omien kokemusten jakamista ja toisen asemaan asettumista esimerkiksi ilmaisuharjoitusten kautta
- harjoittelee pohtimaan eettisiä ulottuvuuksia eri tilanteissa, esimerkiksi saako varastaa, jos pelastaa sillä toisen hengen
- pohtii syy- ja seuraussuhteiden muodostumista esimerkiksi sarjakuvan piirtämisen avulla
- tutustuu käsitteeseen oikeudenmukaisuus laajemmassa mittakaavassa, esim. Suomen ja muiden maiden vertailua.

T2 Oppilas

- harjoittelee omien mielipiteiden ilmaisua esimerkiksi puhuen ja kirjoittaen
- harjoittelee itselle vastakkaisten mielipiteiden ilmaisua esimerkiksi puhuen ja kirjoittaen
- etsii perusteluita eri mielipiteille
- harjoittelee, mikä on mielipiteen ja perustellun väitteen ero
- opettelee väitteiden perustelua myös muiden kuin omien mielipiteiden perustelulla, esimerkiksi väittelyiden ja mediakriittisyyden kautta
- harjoittelee media-analyysin taitoja esimerkiksi mainosten sisältöä tutkimalla.

T3 Oppilas

- opettelee suuntaamaan ajatuksia hyvään ja positiiviseen suuntaan
- tutustuu ongelmiin, joihin on ratkaisuja enemmän kuin yksi, esimerkiksi millä perusteella valitsee itseä miellyttävän harrastuksen. Miten paljon harrastus vaatii aikaa tai rahaa? Missä sitä voi harrastaa ja kenen kanssa?
- miettii ratkaisujen seurauksia
- harjoittelee lukemaan erilaisia tilanteita, ympäristöjä ja niihin liittyviä kielenkäytön tapoja.

T4 Oppilas

- miettii, miten voi vaikuttaa omaan ja lähiympäristön hyvinvointiin
- pohtii, mitä voi tehdä hyvinvoinnin parantamiseksi ja miten omalla toiminnallaan voi vaikuttaa luonnon hyvinvointiin (ostotottumukset, lajittelu, jakamistalous)
- havainnoi luonnon monimuotoisuutta ja vertailee Suomea ja muuta maailmaa.

T5 Oppilas

- tutustuu maailmanperintökohteisiin
- perehtyy eri kulttuurien juhlaperinteisiin
- tutustuu käsitteeseen monikulttuurisuus ja sen toteutumiseen omassa arjessa.

T6 Oppilas

- tutustuu uskonnonvapauden määritelmään
- perehtyy lähialueiden eri katsomusten harjoituspaikkoihin, kuten kirkot ja moskeijat
- tutustuu katsomuksellisten käsitteisiin käsitteiden teisti, agnostikko ja ateisti kautta.

T7 Oppilas

- pohtii, mitä seurauksia on siitä, että ihmiset ajattelevat katsomusasioista eri tavoin
- miettii, mitkä asiat vaikuttavat omaan katsomukselliseen ajatteluun, esimerkiksi opetus, kaverit, perhe ja media.

T8 Oppilas

- harjoittelee tilanteita, joissa on tärkeä tuoda oma katsomus esiin
- harjoittelee tunnistamaan tilanteet, joissa oman katsomuksen esiin tuomisella ei ole merkitystä tai se on haitaksi
- opettelee kuuntelemaan erilaisia katsomuksellisia kannanottoja esimerkiksi eri ihmisryhmien oikeuksista ja kohtelusta
- harjoittelee tuomaan oma katsomus esiin sellaisella tavalla, ettei se haasta tai kyseenalaista toisten katsomuksia.

T9 Oppilas

- tutustuu ihmisoikeusetiikan eri osa-alueisiin kuten ihmisarvo ja ihmisoikeudet
- kertoo lapsen oikeuksien sisältöjä ja vertaa niiden toteutumista Suomessa ja muualla maailmassa.

T10 Oppilas

- osaa pohtia, miten lapsi voi vaikuttaa omalla toiminnallaan oman ja lähiympäristönsä hyvinvointiin
- harjoittelee demokratian perusteita, jolloin voidaan tehdä oppiainerajat ylittävää yhteistyötä historian kanssa
- harjoittelee vaikuttamista myös koulun ulkopuolelle. Yhteistyötä voi tehdä esimerkiksi nuorisotoimen kanssa.

Sisällöt

S1 Kasvaminen hyvään elämään

mielipiteet ja perustelut

kielenkäyttö eri tilanteissa

vastuu ja vastuunottaminen

omat tavoitteet

oma katsomuksellinen ajattelu

oman katsomuksen pohdinta ja perustelu

eettiset käsitteet ja niiden soveltaminen

eri tilanteiden oikeudenmukaisia ratkaisuja; sovittelutoiminnan perusteita

S2 Erilaisia elämäntapoja

suomalaisen kulttuurin ilmiöitä

eurooppalaisen ja maailman kulttuurin ilmiöitä

maailmanperintökohteet Suomen ulkopuolella

juhlaperinteitä muissa maanosissa

oikeudenmukaisuus maailmassa

monikulttuurisuus Suomessa ja maailmassa

uskonnonvapaus

erilaisten katsomusten vaikutus eri puolilla maailmaa

maailmanuskonnot

erilaisten katsomusten luokittelun peruspiirteitä

katsomukselliset ikärajat

S3 Yhteiselämän perusteita

YK:n ihmisoikeuksien julistus

lasten oikeuksien toteutuminen eri puolella maailmaa

ihmisoikeusrikkomukset

S4 Luonto ja kestävä tulevaisuus

luonnon monimuotoisuus eri puolella maailmaa

miksi luontoa pitää suojella?

ostotottumusten vaikutus ympäristön hyvinvointiin

luonnosta vastuun ottamisen näkyminen omassa toiminnassa

vastuullisen vaikuttamisen keinoja

koulun ulkopuolisiin asioihin vaikuttamisen alkeita

Vuosiluokat 7-9

Laaja-alainen osaaminen

Vuosiluokilla 7-9 elämäkatsomustiedon oppiaineeseen kuuluvat olennaisesti laaja-alaisen osaamisen sisällöistä alakohdat L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu sekä L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen. Alempiin luokkiin verrattuna kulttuurinen osaaminen saa selvästi enemmän painoarvoa. Erilaisista katsomuksellisista suuntauksista, eettisistä käsitteistä ja kulttuurisesta moninaisuudesta hankitaan lisää tietoa ja pyritään lisäämään ymmärrystä erilaisten kulttuurien ja katsomusten välillä. Ylemmillä koululuokilla korostuu oman toiminnan merkitys tulevaisuuden rakentamisessa. Osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja harjoitellaan erilaisissa mittakaavoissa. Siirrytään vaikuttamaan paikallisesta kohti laajempia vaikuttamiskenttiä.

Ajattelun ja oppimaan oppimisen erilaiset taidot (L1) korostuvat lähes kaikissa tavoitteissa ja sisällöissä myös yläkoulun puolella. Oman ajattelun tunnistaminen ja ymmärtäminen on tärkeä pohja koko elämäkatsomustiedon tavoitteiden saavuttamisen osana. Ajattelun prosessien kehittäminen ja niiden dokumentoiminen korostuvat. L5 Tietoa viestintäteknologinen osaaminen näkyy paitsi tiedon hankinnan välineenä myös omien projektien tuotantoväylänä. L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot -osaamisalue on elämäkatsomustiedossa mukana omista asioista huolehtimisessa.

Laaja-alaisen osaamisen alueista L4 Monilukutaito liittyy elämäkatsomustiedon erilaisten tekstien ymmärtämiseen ja tulkintaan. Ylemmillä luokilla tekstien ymmärtämiseen liittyy myös kriittisyyden harjoittelua. Opetellaan tunnistamaan ihmisiin vaikuttamisen keinoja. Osa-alue L6 Työelämätaidot ja yrittäjäyys sitoutuu kouluarkeen ja tulevaisuuden suunnitteluun. Pitkäjänteisellä työskentelyllä on suuri merkitys oppiaineen sisältöjen omaksumisessa ja tulevaisuuteen suuntautumisessa.

Vuosiluokka 7

Tavoitteet

T1 Oppilas

- tutustuu käsitteisiin maailmankuva ja maailmankatsomus
- harjoittelee puhumaan omasta maailmankuvasta katsomuksellisia käsitteitä käyttäen
- käy elämäkatsomuksen ja identiteetin rakentamista tukevia keskusteluja
- perehtyy katsomusvapauden käsitteeseen
- pohtii yhdenvertaisuuden toteutumista erilaisissa yhteiskunnissa.

T2 Oppilas

- ymmärtää käsitteen kulttuuri
- osaa pohtia suomalaisen kulttuurin ominaispiirteitä ja käsitellä monikulttuurisuutta.

- osaa pohdinnassaan huomioida elämäkatsomustiedon ryhmän ja oman koulun kulttuurinen ja katsomuksellinen moninaisuus
- syventää kulttuurien tuntemusta lähialueesta kauemmas; alkaen Suomi, Eurooppa, länsimaat.
- tutustuu Unescon maailmanperintökohteisiin Suomessa ja muualla seuraa kulttuurin ilmenemistä muun muassa mediassa ja taiteessa.

T3 Oppilas

- perehtyy uskonnollisiin ja uskonnottomiin maailmankuviin
- tutustuu maailmanuskontoihin, esimerkiksi kristinuskoon ja islamiin
- perehtyy eri katsomusten harjoituspaikkoihin ja niissä toimimiseen, kuten kirkot ja moskeijat
- käy läpi katsomuksellisten näkemysten erilaista kirjoa, esimerkiksi käsitteiden teisti, agnostikko ja ateisti kautta
- tutustuu sekulaariin humanismiin
- ymmärtää tieteellisen maailmankuvan perusteita
- tutustuu eri katsomusten ja historian suhteisiin

T4 Oppilas

- tutustuu teologian käsitteeseen
- harjoittelee vertailemaan erilaisia katsomuksia esimerkiksi opillisten seikkojen perusteella
- harjoittelee tekemään uskonnolliseen ajatteluun liittyviä kysymyksiä, kuten jos jumala on hyvä, miksi pahoja asioita tapahtuu
- pohtii, voiko tieteelliseen ajatteluun pohjautuen käsitellä uskontoja kriittisesti

Sisällöt

S1 Katsomus ja kulttuuri

maailmankuva

maailmankatsomus

katsomusvapaus

yhdenvertaisuus

maailmanperintökohteet

uskonnolliset ja uskonnottomat maailmankuvat, niiden piirteitä ja kehityskulkuja

teismi ja ateismi

mono- ja polyteismi

maailmanuskonnot

tieteellinen maailmankuva

teologia

teologia ja tieteellinen ajattelu

katsomusten tieteellinen ja tutkiva näkökulma

S2 Etiikan perusteita

kulttuuri

monikulttuurisuus

Vuosiluokka 8

Tavoitteet

T6 Oppilas

- harjoittelee peruskäsitteitä, kuten moraali, etiikka, arvo, normi ja kaksinaismoraali
- pohtii, millainen on oikeuden ja velvollisuuden tai vapauden ja vastuun suhde
- tutustuu kansalaisaktivismiin ja –totelemattomuuden käsitteisiin
- tutustuu eri ihmisten katsomuksellisiin elämänvalintoihin esimerkiksi haastattelujen tai dokumenttien kautta
- hahmottaa, miten suuri merkitys valintoihin on sillä, mihin syntyy tai millaisessa yhteisössä kasvaa
- selvittää, millaista on irrottautua katsomuksellisesta yhteisöstä ja mitä seurauksia siitä voi olla.

T7 Oppilas

- käy läpi hyvän elämän edellytyksiä ja yleisinhimillisiä arvoja, kuten totuus, hyvyys, kauneus ja oikeudenmukaisuus
- pohtii erilaisia yhteiskuntamuotoja
- tutustuu käsitteisiin demokratia ja totalitarismi. Yhteistyötä voidaan tehdä historian ja yhteiskuntaopin kanssa
- pohtii, millainen olisi hyvä yhteiskunta ja miten sen muodostumiseen voi itse vaikuttaa
- perehtyy perusoikeuksiin, kuten esimerkiksi ihmisarvo ja tasa-arvo (ikä, syntyperä, kieli, katsomus, fyysiset ja psyykkiset ominaisuudet, sukupuolinen suuntautuminen...)
- harjoittelee tunnistamaan oma samanlaisuus ja erilaisuus muihin nähden
- pyrkii ymmärtämään omaa vertaisryhmää ja ryhmiä, jotka ovat erilaisia
- perehtyy käsitteisiin suvaitsevaisuus, suvaitsemattomuus ja rasismi. Pitääkö suvaita suvaitsemattomuutta?
- tutustuu vähemmistöihin Suomessa
- harjoittelee tarkastelemaan kulttuurista moninaisuutta rikkautena, oikeutena ja eettisenä kysymyksenä.

T8 Oppilas

- tutustuu erilaisiin eettisiin teorioihin, kuten tarkoitus-, seuraus- ja velvollisuusetiikka
- miettii, mikä merkitys on sillä, onko teko tahallinen vai vahinko.
- käy läpi arjen tilanteita ja mediaa sekä tarkastellaan niitä eri eettisten lähestymistapojen kautta
- harjoittelee tunnistamaan omia arvoja ja pohtimaan, toimiiko omien arvojensa mukaisesti
- perehtyy, miten moraalinen ajattelu kehittyy iän myötä; pieni lapsi voi varastaa kaupasta, eikä pidä sitä vääränä.

Sisällöt

S1 Katsomus ja kulttuuri

erilaisten katsomuksellisten ratkaisujen yksilölliset ja yhteisölliset perusteet

etiikan peruskäsitteitä: moraali, etiikka, arvo ja normi

oikeus ja velvollisuus

kansalaisaktivismi

hyvä elämä

yhteiskunta: demokratia ja totalitarismi

perusoikeudet

yhdenvertainen kohtelu

suvaitsevaisuus, suvaitsemattomuus ja rasismi

vähemmistöt Suomessa

s2 Etiikan perusteita

eettiset teorat, tarkoitus-, seuraus- ja velvollisuusetiikka

arvot

eettisen ajattelun kehittyminen

Vuosiluokka 9

Tavoitteet

T5 Oppilas

- perehtyy käsitteisiin katsomusvapaus, ihmisarvo, ihmisoikeudet ja yhdenvertaisuus
- tunnistaa Suomen perustuslaissa olevat perusoikeudet, etenkin katsomusvapauden osalta
- tutustuu YK:n ihmisoikeuksien julistukseen
- osaa pohtia katsomusvapauden toteutumista erilaisissa yhteiskunnissa eri aikakausina
- tutustuu ihmisoikeuksien kehitykseen ja ihmisoikeusloukkauksiin, kuten holokaustiin
- perehtyy, millaisia keinoja katsomusvapauksien toteutumisen turvaamiseen on käytössä omassa maassa ja kansainvälisesti
- osaa tarkastella katsomusvapautta humanistisen maailmankuvan kautta

- pohtii, millaisia seurauksia fundamentalistisista maailmankuvista on yksilöille

T9 Oppilas

- tutustuu erilaisiin käsityksiin ihmisen ja luonnon suhteesta, kuten humanistiseen, utilistiseen, mystiseen ja luontokeskeiseen
- tutustuu ympäristöetiikkaan ja eläinten oikeuksiin
- oppii kiinnittämään huomiota, miten omat teot vaikuttavat omaan ja muiden tulevaisuuteen, esimerkiksi kierrättäminen ja lajittelu
- tutustuu kestävän kehityksen periaatteisiin
- tutustuu erilaisiin tulevaisuusskenaarioihin
- osaa miettiä, miten omalla toiminnalla voi vaikuttaa tulevaisuuteen sekä lähiympäristössä että koko maailman mittakaavassa
- harjoittelee erottamaan, miten halu ja tarve vaikuttavat tulevaisuuteen valintojen pohjana.

T10 Oppilas

- miettii, millaisissa asioissa ihmisarvo näkyy
- tutustuu itseisarvon ja välinearvon käsitteisiin. Ihmisarvo on itseisarvo, ei välinearvo
- tunnistaa, missä tilanteissa ihmisen yhdenvertaisuutta loukataan
- tutustuu käsitteisiin ihmiskauppa, salakuljetus ja orjuus
- perehtyy ajankohtaisiin mediatapahtumiin näiden arvojen perusteella.

Sisällöt

S1 Katsomus ja kulttuuri

humanistinen maailmankuva

S2 Etiikan perusteita

itseisarvo, välinearvo

yhdenvertaisuus

S3 Ihmisoikeudet ja kestävä tulevaisuus

katsomusvapaus ihmisoikeutena

katsomusvapauden turvaaminen ja puuttuminen

katsomusvapauden toteutuminen eri aikoina ja eri paikoissa

YK:n ihmisoikeuksien julistus

erilaisia käsityksiä ihmisen ja luonnon suhteesta

ympäristöetiikka ja eläinten oikeudet

tulevaisuuteen vaikuttaminen paikallisesti ja globaalisti

ihmisarvo

ihmisoikeudet

ihmisoikeuksien loukkaukset